

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Pidätkö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

kyllä

Voit halutessasi esittää huomioita:

Tavoitteet ovat kannatettavia, mutta erityisesti korostamme lain yhtenäistä soveltamista ja yhdenvertaista palveluiden saatavuutta suhteessa samassa elämäntilanteessa ja ikävaiheessa oleviin henkilöihin.

Arvioinnin ja sitä kautta arviointiosaamisen merkitys korostuu soveltamisvaiheessa.

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

kyllä

Voit halutessasi esittää huomioita:

Painottaisimme edelleen ikääntyvän vammaisen ja ikääntyneenä vammautuvan henkilön asemaa sekä myös heidän jo olemassa olevien palveluiden eroavaisuuksia suhteessa siihen, milloin vammautuminen on tapahtunut. Jos henkilö täyttää ikääntymiseen liittyvän tai ikääntyneenä alkaneen sairauden takia vammaisen ihmisen määritelmän niin kuinka varmistetaan, että vanhuspalveluiden puolelta löytyy osaamista ohjata henkilöä oikeiden palveluiden piiriin ja osataanko lakia hyödyntää silloin kun sen hyödyntämiselle on tosiasialliset perusteet?

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Vammaispalvelulaki tulee ehdottomasti säilyttää erityislakina, ja muiden lakien ensisijaisuus on turvattava. Kuitenkin on huomioitava se, miten asiakkaan etua lain soveltamisessa tulkitaan – varsinkin asiakasmaksujen kohtuullistamisesta tai niiden perimättä jättämisestä on kirjattava selkeästi myös muiden lakien soveltamisohjeissa.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Lisäysehdotus: ...ja suhteessa ikätovereihin...

” Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, tämän lain perusteella järjestetään palveluita vammaiselle henkilölle vain, jos hänelle ei ole järjestettävissä palveluita ensisijaisen lainsäädännön mukaan ja hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa ja suhteessa ikätovereihin tavanomainen tarve.”

Tässä huomioitava se, että ikääntyneenä vammautunut tai sairauden takia vammaisen henkilön määritelmän täyttävä henkilö on tilanteessa, jossa näiden aiheuttamat vaikutukset saatetaan katsoa elämänvaiheesta johtuviksi – Vaikka yleisesti ikätovereilla esiintyisikin vastaavaa toimintarajoitusta (jostain muusta syystä), niin jos ko. henkilöllä ei toimintarajoitusta olisi ilman vammaa, niin vertailua elämänvaiheeseen ei voida luotettavasti tehdä vaan verrattava ikätoveriin ts. kyseisen henkilön tilanteeseen ilman vammaa.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

kyllä

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Vammaisuus ei saa olla peruste maksuttomuudelle muuten kuin silloin, kun palvelut ovat vammaispalvelulain mukaisia. Eli yhdenvertaisuus on taattava. Jos palveluita järjestetään jonkin muun lain mukaisesti, on asiakkaan etu huomioitava näiden lakien tasolla. Maksujen kohtuullistamista tai perimättä jättämistä runsaasti palveluja tarvitsevien kohdalla tulee soveltaa kaikissa toiminnoissa. Maksuttomuutta itsessään ei voida katsoa asiakkaan eduksi kuin silloin, jos on kyse asiakkaan toimeentuloon kohdistuvasta liiallisesta maksurasituksesta tai muuten saamatta jäävistä tarpeellisista palveluista.

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

-

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

Kiitämme erityisesti ikääntymisrajoituksen poistoa. Tämä on ikääntyneiden vammaisten ja erityisesti ikääntyneenä vammautuneiden osalta erittäin tärkeä asia.

Vammaispalvelulain sekä muiden siihen läheisesti liittyvien lakien osalta on huomioitava, että vanhus- ja vammaispalveluiden järjestämisessä on eroja lain soveltamisessa. Kuinka ikääntyneen vammaisen tai ikääntyneenä vammautuvan tai vammautumiseen johtava sairastuminen ja niiden aiheuttamat erityistarpeet osataan huomioida vanhuspalveluissa? Osataanko henkilöä verrata toimintakyvyltään samanikäiseen vai katsotaanko vamman aiheuttamat vaikutukset johtuvan ikääntymisestä ja olevan tyypillisiä ko ikäiselle, jolloin todellinen vertaaminen vammattomaan henkilöön jää tekemättä? Vanhuspalveluista valitettavasti puuttuu vielä paljon osaamista vammaisten henkilöiden erityistarpeista.

Uuden lain soveltamisalaa koskevassa luvussa todetaan:

"Hyväksytyn lain 2 §:n perustelujen mukaan pelkkä diagnoosi tai vamman vaikeusaste ei kerro vamman aiheuttamasta toimintakyvyn heikentymisestä tai avun ja tuen tarpeesta, minkä vuoksi henkilön palvelutarve arvioitaisiin aina yksilöllisesti, ja päätös sovellettavasta laista tehtäisiin kokonaisuarkinnon perusteella. "

Tässä pitäisi kuitenkin huomioida, että usein palveluiden saamisen kriteerinä vaaditaan lääkärinlausuntoa vammasta ja sen aiheuttamista toimintakyvyn rajoituksista. Kuitenkin turhia lääkärinlausuntoja pitäisi välttää - lääkäri pystyy asettamaan diagnoosin, mutta tarve näkyy arjessa, jota lääkäri ei välttämättä näe/pysty niinkään avaamaan yksittäisessä lääkärintodistuksessa muuten kuin diagnoosin osalta. Ylenmääräistä lääkärintodistusten vaatimista palveluiden myöntämisen perusteena tulisikin pyrkiä rajoittamaan.

Esityksessä on paljon huomioita sosiaalipalvelulain mukaisista palveluista ja niiden järjestämisestä. Varsinkin omaishoitotilanteiden huomioiminen ja omaishoidon suhde muihin vanhuspalveluihin on erittäin tärkeää huomioida erityisesti silloin, kun omaishoitotilanne johtuu vammaisuudesta. On myös huomioitava, että omaishoidon kriteerit vaihtelevat kovin paljon alueiden välillä esimerkiksi määrärahoista johtuen.

Sosiaalihuoltolain osalta nostetaan esiin erityisesti ikääntyneiden kohdalla erilaisia kotihoidon tukipalveluita. Näiden kriteereitä tulisi madaltaa ja muutenkin tarkastella kriittisellä silmällä ennaltaehkäisevä vaikutus huomioiden. Esimerkiksi turvapalvelu ja osallisuuden tuki nousevat esille ikääntyneiden kohdalla. Kun palveluista säädetään olisi erittäin tärkeää huomioida myös uuden teknologian vaikutukset kyseisiin palveluihin. Esimerkiksi turvapalvelun kohdalla olisi ensiarvoisen tärkeää tukea varhaisessa vaiheessa käyttöön otettavien palveluiden saatavuutta; muistisaira

kognitiiviset kyvyt heikkenevät ja mitä varhaisemmassa vaiheessa teknologiaan nojaava palvelu laitteineen saadaan käyttöön, sitä paremmin ja tehokkaammin sitä pystytään hyödyntämään sitten kun muistisairaus on jo tehnyt tuhojaan kognitiivisten toimintojen osalta. Turvaratkaisujen saatavuutta ja palveluiden tarjontaa tulisikin katsella tarkasti teknologian näkökulmasta. Monesti alkuvaiheessa riittävä tuki voisi olla esimerkiksi turvarannekkeen tai sellaiseksi soveltuvan laitteen saaminen käyttöön ja sen ottaminen osaksi läheisverkoston tukea. Tilanteen edetessä voisi tarvittaessa saman tai vastaavan laitteen kohdalla lisätä palveluita esimerkiksi turva-auttajapalvelun muodossa.

Uuden teknologia mahdollisuudet ja käytön vaatimukset tulisi myös huomioida osana "toimintakykyä ja vuorovaikutusta edistävä ja ylläpitävä toimintaa" ja osallisuuden tukea; kuinka järjestämme palvelut siten, että myös jatkossa yhä vain lisääntyvä sähköinen asiointi tulee huomioitua myös osana vanhuspalveluita? Kuinka järjestämme kotihoidon tai palveluasumisen asiakkaalle hänen tarvitsemansa sähköisen asioinnin tuen sekä ylipäänsä mahdollisuudet sähköiseen asiointiin – ihan laitteiden hankintaan tarvittavan tuen tasolta asti?

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry on valtakunnallinen vanhusalan kehittäjä- ja asiantuntijajärjestö. Tuomme kuuluviin järjestölähtöisen vanhustyön ja vanhojen ihmisten äänen sekä luomme ja ylläpidämme alan verkostoja. Tuemme toiminnassamme ikääntyneiden moninaisuutta, osallisuutta ja teknologiavalmiuksia sekä kannustamme sukupolvien väliseen yhteistyöhön.

Kankkonen Tom
Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto Valli ry